ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 100, Ocak 2020, s. 228-237

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39624>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
6.11.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2020

Dr. Kübra ÇAĞLIYAN ŞAKAR

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve
Edebiyatı Anabilim Dalı
kubracagliyan@hotmail.com

MİHAİL ŞOLOHOV’UN “İNSANIN KADERİ” ADLI ESERİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ¹

Öz

1905 yılında Rusya’nın Don Bölgesine bağlı Veşenskaya’da dünyaya gelen Mihail Aleksandroviç Şolohov, genç yaşta devrime katılır. Ülkesinde 1917 yılında Ekim Devrimi’nin ortaya çıkması ile başlayan iç savaşa birebir tanık olan Şolohov, eserlerine de edinmiş olduğu izlenimleri ustalıkla yansıtmaktadır. İlk çalışması olan “*Don Hikâyeleri*” (Donskiye Rasskazı), kendisine 1941 yılında Stalin Ödülü’nü ve 1965 yılında Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazandıran “*Durgun Don*” (Tihiy Don), “*Vatan İçin Dövüştüler*” (Oni Srajalis za Rodinu) (bu eser yazar tarafından tamamlanamamıştır), “*İnsanın Kaderi*” (Sudba Çeloveka), gibi eserlerinde savaşı tüm çiplaklığıyla gözler önüne sererek savaşın acımasız yüzünü okuyucuya göstermektedir. Şolohov’un 1957 yılında yazmış olduğu, esir düşen bir askerin hayatının anlatıldığı “İnsanın Kaderi” adlı öykü, savaş sırasında milyonlarca insanın yaşadığı acıları, dramı büyük bir yalınlıkla gözler önüne sermektedir. Eserde anlatılan aslında sadece bir askerin kaderi değil, savaşa maruz kalan tüm insanlığın kaderidir. Bu çalışmada eserin yapısal özellikleri, metne bağlı inceleme metodu kullanılarak incelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mihail Şolohov, “İnsanın Kaderi”, Sovyet edebiyatı, Savaş nesri.

¹ Bu makale, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi ev sahipliğinde Alanya’da düzenlenen 6. Uluslararası Filoloji Sempozyumu’nda sunulan bildirinin genişletilip yeniden düzenlenmiş halidir.

STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF MIKHAİL SHOLOKHOV'S "DESTINY OF A MAN"

Abstract

Mikhail Alexandrovich Sholokhov, who was born in 1905 in Vyoshenskaya, Russia's Don Region, joins the revolution at a young age. Sholokhov, who witnessed the civil war in his country with the emergence of the October Revolution in 1917, masterfully reflects his impressions on his works too. His first work "Tales of the Don", "The Quiet Don", which won him the Stalin Prize and the Nobel Prize for Literature, "Destiny of a man" "They Fought for Their Country" like in his works exposing the war with all its nakedness, he shows the brutal face of war to the reader. The story of "Destiny of a man" written by Sholokhov in 1957, depicting the life of a captured soldier, reveals the pain and the drama of millions of people during the war shows with great simplicity. Described in this story, it is not only the fate of a soldier, but the fate of all humanity exposed to war. In this study, the structural features of the work are tried to be examined by using the text-based analysis method.

Keywords: Mikhail Sholokhov, "Destiny of a man", Soviet literature, War prose.

Giriş

Rusya'nın Don Bölgesine bağlı Veşenskaya'da 1905 yılında dünyaya gelen Şolohov, I. Dünya Savaşı, 1917 Ekim Devrimi ve İç Savaşa birebir tanık olur. Devrimcilerin yanında savaşa katılır. Savaş yıllarında edinmiş olduğu izlenimleri büyük bir ustalıkla kağıda döken yazar, savaşın gerçek yüzünü tüm ayrıntılarıyla eserlerinde anlatır.

İlk kitabı "Don Hikâyeleri"dir. Bunu, yazılması yaklaşık 14 yılını alan "Durgun Don" adlı eseri takip eder. Bu kadar büyük emek verilerek ortaya çıkan bu eser, karşılığını görür ve yazar 1941 yılında Stalin Ödülü'ne ve 1965 yılında da Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülür. Bunların dışında yazar "İnsanın Kaderi", "Vatan İçin Dövüştüler" gibi eserlerinde de savaşın acımasız yüzünü okuyucuya göstermektedir.

Bu çalışmada, yazarın 1957 yılında yayınladığı, ünlü Sovyet yönetmen Bondarçuk tarafından da beyaz perdeye aktarılan "İnsanın Kaderi" adlı uzun öykünün yapısal özellikleri, metne bağlı inceleme metodu kullanılarak incelenmeye çalışılmaktadır.

1. Eserin Kimliği

Şolohov'un 1957 yılında yazmış olduğu, esir düşen bir askerin hayatının anlatıldığı "İnsanın Kaderi" adlı öykü, savaş sırasında milyonlarca insanın yaşadığı acıları, dramı büyük bir yalınlıkla gözler önüne sermektedir. Eserde anlatılan aslında sadece bir askerin kaderi değil, savaşa maruz kalan tüm insanlığın kaderidir. "M. A. Şolohov, okuyucunun önünde dış dünya ile basit bir Rus insanının yaşamı arasındaki önceden bilinmeyen maddi ve manevi bağlantıları ortaya çıkarır"(Lisenko, 2015:496).

"İnsanın Kaderi" adlı eserde, esir düşen bir askerin öyküsü anlatılır. Yaşadığı tüm zorluklara karşı direnen Rus askeri, bir şekilde ülkesine geri dönmeyi başarır fakat döndüğünde hiçbir şey umduğu gibi değildir. Savaş binbir emekle kurduğu yuvasını, ailesini kısacası her şeyini alıp götürmüştür. Bütün bu olumsuzluklara karşı, yolda bulduğu kendi gibi kimsesiz bir çocuğu evlat edinerek tekrar yaşama tutunmak için kendinde güç bulur.

Eser küçük boyutuna rağmen savaşın getirmiş olduğu yıkımı en çarpıcı şekilde gözler önüne sermesiyle çağdaş dünya edebiyatının en önemli eserleri arasına girmiş ve birçok dile çevrilmiştir.

2. Bakış Açısı ve Anlatıcı

"Anlatıcı (narrator), romancının hikâyeyi anlattırdığı, romancı ile okuyucu arasında bir ara kişidir. Anlatıcı, romanda geçen tüm olan biteni, kişileri, davranışlarını, düşünce, duygu ve hayallerini, çevreyi, mekânı, zamanı; kısaca romanda bulunan her şeyi okuyucuya aktaran, sunan kişidir" (Çetin, 2013:103).

"İnsanın Kaderi" adlı hikâye, gözlemci bakış açısı ile başlar, kahraman bakış açısı ile devam eder ve sonuç bölümünde tekrar gözlemci bakış açısıyla sonuç aktarılır. Gözlemci anlatıcı, olaylara şahit olan ve bunları okuyucuya aktaran kişidir. Olaylar üçüncü tekil kişi tarafından aktarılır. Gözlemci anlatıcı ilk defa karşılaştığı hikâyenin başkahramanı olan Andrey Sokolov'u ve küçük Vanya'yı şu sözlerle anlatır: "Az sonra küçük çiftliğin avlu kapısından bir adamın çıktığını gördüm. Beş-altı yaşlarından fazla göstermeyen küçük bir erkek çocuğunun elinden tutmuştu. Nehir geçidine doğru, yorgun bir hâlde yavaş yavaş yürüyorlardı, arabayla aynı hiza-ya gelince benim bulunduğum tarafa yöneldiler" (Şolohov, 1956:10) .

Kahraman anlatıcı, olayları bizzat yaşayan ve aktaran kişidir. Birinci tekil şahıs tarafından aktarılan olaylara okur, direk olarak aracısız bir şekilde kahramanın aktarmasıyla tanık olur.

Yolda ilk defa karşılaştığı gözlemciye Sokolov, kendi hikâyesini şu sözlerle anlatır: "Önceleri sade bir yaşantım vardı. Bin dokuz yüz yılında doğdum, Voronej'in yerlisiyim. Anayurt savaşında kızıl ordunun Kikvidze tümeninde savaştım. Yirmi ikide, kıtlık yılında Kuban'a gittim, orada Gulaklara² eşek gibi çalıştım ve açlığı yendim" (1956:15).

Hikâye Andrey ve küçük Vanya'nın Kaşar'a çalışmak üzere yola çıkmalarının gözlemci bakış açısıyla aktarılmasıyla son bulmaktadır: "Derin bir üzüntüyle arkalarından baktım... Ay-rılışımızdan hemen sonra, bundan böyle daha sağlıklı bir yaşam sürecektik diye düşünüyordum ki, Vanyuşka küçücük ayaklarıyla zikzaklar çize çize birkaç adım daha attıktan sonra geriye döndü ve bana pembe elini salladı" (1956:76).

3. Olay Örgüsü

Olay örgüsünü giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölüme ayırarak inceleyebiliriz.

Giriş bölümü, anlatıcının farklı bir baba ve oğulla karşılaşmasıyla başlamaktadır. Çocuk ve babası arasındaki karşılaştırmayı yaparken anlatıcı göz, el ve kıyafet unsurlarını kullanarak iki farklı, birbirine tamamen zıt portre çizmektedir:

Çocuğun gözleri "gökyüzünü andıran pırl pırl" (1956:10) olarak tasvir edilirken, babasının gözleri ise "üzerine kül serpilmiş duygusu veren, durgun, öldürücü bir acıyla dolu olduğundan bakmaya cesaret edemeyeceğimiz gözler" (1956:12) olarak nitelendirilmektedir.

² Gulag, Sovyetler Birliği'nde Stalin döneminde "halk düşmanı" olarak nitelendirilen milyonlarca insanın cezalandırılmak üzere gönderildiği ıslah ve çalışma kamplarına verilen addır.

Çocuğun elleri "küçük pembe" (1956:10)'yken, babasının elleri "iri, siyah" (Şolohov, 1956:12) olarak tasvir edilmektedir.

"Çocuk sade ama güzel giydirilmişti: hem hafif kullanılmış bir kürkle astarlı paltosunun hokka gibi oturmasında, hem minicik çizmelerinin, yün çorap giydiği ayaklarının ucu girecek şekilde hesaplı dikilmesinde, hem de ceketinin yenidoğru yırtığın pek ustaca yamanmasında, herşeyde ama herşeyde bir kadın özeni, becerikli bir anne ustalığı vardı. Babasının giyinişi ise daha başkaydı: yakası vatkalı iş ceketinin çeşitli yerlerindeki yırtıkları özen gösterilmeden ve gelişi güzel onarılmış, eski pantolonundaki küçük yama doğru dürüst dikilmemişti. Dikişlerdeki seyreklik bir erkek elinin onardığı hissini veriyordu; oldukça yeni asker potinleri giymişti, ama güve yediği içindeki kalın yün çoraplarına kadın eli değmediği belliydi..."(1956:14).

Gelişme bölümünde ise anlatıcı, hikâyenin de başkahramanı Andrey Sokolov olmaktadır. Hikâye nesnel bir anlatımdan öznel bir anlatıma geçmektedir. Diğer bir değişle gözlemci bakış açısıyla anlatılmaya başlanan hikâyeye kahraman bakış açısıyla devam edilmektedir.

Bu bölümde Sokolov'un hayatı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaktadır:

- 1900 yılında doğar.
- Vatan savaşında Kızıl ordunun Kikvidze tümeninde savaşır.
- Kuban'daki esir kamplarında çalışarak açlığı yener.
- Anne, baba ve kız kardeşi memlekette açlıktan ölürlere ve yalnız kalır.
- Kuban'dan döndükten sonra köydeki evini satıp Voronej'e yerleşir.
- Burada fabrikaya girer ve tesviyeci olur.
- Çok geçmeden evlenir.
- Karısı İrinka öksüzler yurdunda yetişmiştir. Sessiz, neşeli, akli başında ve çok gösterişli olmayan bir kadındır.
- Ailelerindeki tek problem Andrey'in içki içmesidir. Fakat İrinka anlayışlı bir şekilde davranarak bu durumun da üstesinden gelir.
- Kısa bir süre sonra çocukları (1 oğlu ve iki kızı) olur.
- Düzenli aile yapısı onu içkiden uzaklaştırır.
- 1929 yılında fabrikadan çıkarak kamyon şoförlüğü yapmaya başlar.
- Yaklaşık on yıl çok iyi çalışır ve para biriktirerek kendilerine göre küçük bir ev yaptırırlar.
- Savaş başlar.

Savaş dönemine kadar hiç de kolay bir yaşamı olmayan Andrey Sokolov, erken yaşta ailesini kaybeder ve çok zor şartlarda çalışmak zorunda kalır. Fakat Andrey'in yaşamında güzel olaylar da olmaktadır. Bunların başında iyi bir insanla tanışması gelmektedir. Belki de onun hayatında başına gelen en güzel şey, sevgili eşi İrinka'dır. Çocuklarının doğuşu ve bir ev inşa etmeleri ailenin yapısını daha da güçlendirmekte ve mutluluklarını ikiye katlamaktadır.

Hikâyede mutlu günlerini yaklaşık üç sayfada anlatan Sokolov'un savaş dönemi anıları yaklaşık otuz sayfa sürmektedir. Andrey Sokolov'un yaşamının en zor imtihanı savaş dönemidir. Yazar bu dönemi birkaç önemli bölüme ayırarak anlatmaktadır:

- *Eşi ve çocuklarıyla vedalaşması:* Ayrılmadan önce İrinka'nın eşine söyleyebildiği tek cümle "Hayatım benim...Andryuşa... dünyada...bundan sonra...seninle...hiç görüşemeyeceğiz..."(1956:22) olur. Bu sözlere çok sinirlenen Andrey eşini tüm gücüyle iter ve "insan böyle mi vedalaşır? Bu halinle beni diri diri gömüyorsun" (1956:22) diye bağırır. Yaptığından çok utanan Andrey "ölünceye kadar, son nefesimi verene kadar, onu ittiğim için kendimi bağışlayacağım" (1956:23) der. Bunun pişmanlığını yaşamının sonuna kadar duyar.

- *Tutsak düşmesi:* Cephedeki arkadaşlarına cepheye yetiştirmeye çalıştığı sırada Almanlar tarafından atılan top mermisinin patlamasıyla kendini yerde bulur ve Almanlara tutsak düşer.

Almanlara esir düşen Andrey Sokolov artık sadece arkadaşlarını ve vatanını düşünmeye başlamaktadır. Bu olay onu tüm bencilliğinden arındırmasıyla hayatındaki dönüm noktalarından biri olmuştur.

- *Kilise sahnesi:*

1. Gece yarısı yaralıları yardımcı olmaya çalışan doktorun kahramanlığını şu sözlerle ifade eder: "Demek ki gerçek, olağanüstü bir doktormuş! Karanlık falan demeden yüce görevini yerine getiriyordu, üstelik o da tutsaktı" (1956:33).

2. Komutanını gammazlayacağını söyleyen bir eri öldürerek komutanın hayatını kurtarır. Hayatında ilk defa bir insanı, üstelik kendisinden olan birini öldürür.

- *Tutsaklıkta yaşadığı zorluklar:*

1. Kısıtlı ve kötü yemek: "Karavana hiç değişmiyordu; yarısı tahta talaşından yapılma yüz elli gram ekmek, tarla şalgamından yapılma bir yemek. Bazen yanında kaynar su" (1956:43).

2. İnsanlık dışı işkenceler: "Kahrolası yılanlar, parazitler öyle dövüyorlardı ki, bizim memlekette hayvanlara bile böyle eziyet edildiğini görmedim" (1956:41).

3. Zor çalışma şartı: "İki ay sonra, yüz kırk iki kişinin bulunduğu bizim grupta elli yedi kişi kaldı... Cesetleri gömmeye yetişmiyorduk" (1956:43).

- *Komutan Müller ile diyalogu:* "Ölülerimizi birer metreküplük mezarlara tıkıyorlar" (1956:45) demesini kamp komutanına yetiştiren biri yüzünden kampın en katı komutanı olan Müller onu yanına çağırır. Öldürmeden önce onunla dalga geçmek isteyen komutan, Alman Ordusunun zaferi için şnaps³ içmesini ister ve bir parça da meze ikram eder. Andrey kabul etmez ve bu defa komutan o zaman kendi ölümünü kutlamak için içmesini ister. Bunu kabul eden Andrey üç bardak şnaps içer ve ekmekten de küçük bir parça ısırıp geri kalanını masaya bırakır. "Kahrolası heriflere, açlıktan ölmeme karşın sadakalarının boğazımdan geçmediğini, Rus onur ve gururunu taşıdığımı, bütün çabalarına karşın hayvan gibi yiyeceklere saldırmadığımı göstermek istiyordum"(1956:50) diye içinden geçirir. Bunun üzerine komutan Andrey'i öldürmekten vazgeçer.

³ Kiraz, kayısı, elma gibi meyvelerin şekerlerinin mayalayıp, ardından damıtılmasıyla elde edilen geleneksel bir Alman içkisidir.

- Alman binbaşısını esir alarak tutsaklıktan kaçır.
- Karısı ve kızlarının ölüm haberini alır.
- Oğlu Anatoliy'i bulur. Başına gelen bunca kötü olaydan sonra oğlundan mektup alması, onun yüzbaşı rütbesine yükseldiğini duymak ona ilaç gibi gelmiştir.
- Zafer gününde oğlunun ölüm haberini alır.
- Tekrar içkiye başlar.
- Küçük Vanya'yı evlat edinir.

"Andrey Sokolov'un hayatını oluşturan olaylar, ortak işlevleriyle karakterin hayatındaki rolleriyle birleşiyor. Bunların hepsi kahramanın imtihanıdır: tutsaklıkta alıştığı olaylar (haine karşı tutumu, Müller ile ilgili bölüm vb.), yakınlarının ölümü, tamamen yalnızlık. Hikâyedeki olaylar, dramatiklik derecesine göre düzenlenir. Kahramanın hayatında bela belayı, dert derdi getiriyor. Olayların kendi mantıkları vardır: Onlar sırayla Sokolov'u dünyadan ayırırlar, onunla olan bağlarını koparırlar, yalnızlığa yol açarlar. Daha da önemli olan kahramanın son hareketi- öksüz Vanyuşka'yı evlat edinmesi olur. Sokolov kadere, olayların mantığına meydan okuyor, O, hayata sanki en başından başlar gibi dünya ile insanlarla bağlantısını kendi kuruyor" (Yegorova, 2014:658).

Sonuç bölümünde ise;

Savaşın hayatlarını mahvettiği iki insanın yolları bir şekilde kesişir ve hayata tutunmak için gerekli olan gücü birbirlerinde bularak yaşama kaldıkları yerden devam ederler. Hikâyede aslında anlatılmak istenen sadece Andrey Sokolov'un hayatı değil, yaklaşık yarım yüzyıl boyunca Rus halkının yaşamış olduğu acılardır. Burada Rus halkının başına ne gelirse gelsin mücadele etmekten vazgeçmeyeceği anlatılmak istenmektedir.

Savaş hangi ülkede yaşanırsa yaşansın sonucu tüm halkı etkiler ve onların yaşamlarında telafisi olmayan derin izler bırakır.

4. Zaman

"...sanatsal edebiyat (tiyatro ve sinema da bu anlamda edebiyata benzer), herşeyden önce **zaman içinde** geçen, akan, yaşam görüngülerini, yani, yaşantılar, düşünceler, niyetler, edimler ve olaylar zinciri ile bağlı insan eylemlerini yeniden yaratmaktadır"(Pospelov, 2005: 93).

"İnsanın Kaderi" adlı hikâye, İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlar: "Savaş sonrasında ilk ilkbaharı Yukarı Don'da eşine az rastlanır bir kardeşlik ve canlılık doluydu. Mart sonunda Priazovye'den ılık rüzgarlar esti" (1956:7).

Sokolov'un geçmişine dair bilgileri geriye dönük anımsamalar şeklinde aktarmasıyla hikâyeye devam eder: "Bin dokuz yüz yılında doğdum, Voronej'in yerlisiyim. Anayurt savaşında kızıl ordunun Kikvidze tümeninde savaştım. Yirmi ikide kıtlık yılında Kuban'a gittim, orada Gulaglara eşek gibi çalıştım ve açlığı yendim. Annem, babam ve kız kardeşim memlekette açlıktan öldüler. Yalnız kaldım. Akraba, arkadaş, tanıdık, bir tek kişi yoktu. Bir yıl sonra Kuban'dan döndüm, köydeki küçük evimizi satın Voronej'e gittim"(1956:15).

Hikâyede vaka zamanı geriye dönük anımsamalarla zamanın kronolojik yapısına uyularak sadece olayların geçtiği zaman esas alınarak, bir düzen içerisinde aktarılır:

"Bin dokuz yüz yirmi dokuz yılında arabalara ilgi duydum. Oto kursu gördüm ve kamyon sürücülüğü yapmaya başladım. Fabrikadan çıktım ve bir daha geri dönmek gelmedi içimden. Sürücülük daha hoşuma gidiyordu. Böylece, nasıl geçtiğini anlamadığım on sene geride kaldı" (1956:18).

"Kırk iki yılının Mayıs ayında Lozovenka civarında dikkatsizlik sonucu tutsak düştüm"(1956:25).

"Bir süre sonra en güçlülerimizden üç yüz kişi seçerek bataklıkları kurutmaya gönderdiler, oradan da Ruhr bölgesindeki maden ocaklarına. Kırk dört yılına kadar orada kaldım" (1956:52).

Hikâyede geçen olaylar, bazı önemsiz ayrıntılar atlanarak sadece önemli görülen ayrıntılara değinilerek aktarılır. Bu aktarmada her defasında yıl belirtmeden sadece iki hafta, üç ay gibi terimler kullanılarak, yine kronolojik düzene uyularak anlatıma devam edilir:

"İki hafta yedim, içtim ve uyudum" (1956:59).

"Nasıl güneş bulutlar arasından ışıldarsa, mutluluk da benim için üç ay sonra öyle ışıldadı; Anatoliy'i bulmuştum" (1956:62).

"Utku günün sabahı, dokuz Mayıs'ta, bir Alman keskin nişancısı oğlumu öldürmüştü" (1956:63).

"Belki bir yıl daha Uryupinsk'de kalacaktık, ama Kasım'da bir kaza yaptım" (1956:74).

5. Mekan:

"Mekân, romana özgü olay ya da olayların ve roman kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan yerdir" (Çetin, 2013: 133). Romanda mekânı somut ve soyut mekânlar olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Eserde hayali, ütöpik konulara değinilmediği için soyut mekânlara rastlanmaz. Somut mekân, kişilerin gerçek yaşamda olduğu gibi yaşamlarını idame ettirdikleri mekânlardır. Somut mekânları açık ve kapalı mekân olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Açık mekân; daha geniş alana yayılan açık alanlardan oluşan mekânlardır. Eserin konusu savaş olduğu için daha çok açık, geniş mekânlar tercih edilir.

Savaşın başlaması ile askere çağırılan Sokolov'un yaklaşık bir yılı savaşa girmeden *cephede* arkadaşlarına yardım ederek geçer fakat cephe hakkında hiçbir detay verilmez. Daha sonra tutsak düşen Sokolov'un yaşamı artık *toplama kamplarında* geçer. Buradan kaçmayı başaran Sokolov'u *yulaf tarlasının* içinde bulurlar. Kaçma cezası olarak birçok eziyete maruz kalsa da yaşamayı başarır. Buradan sonra Saksonya'da bir silikat fabrikasında, Ruhr bölgesinde kömür ocaklarında, Bavvera'da kazı işlerinde çalıştırılır. Tübin'de de bulunur. Ayrıca Kustrin yakınlarındaki kamptan, Drezden yakınlarındaki B-14 kampına sevk edilir. Kısacası Alman topraklarında birçok mekânı gezmek zorunda bırakılır.

En sonunda bu esareten kurtulmayı başaran Sokolov birliğinden izin alarak ailecek yaşadıkları evin bulunduğu yere gider ve burayı şu sözlerle ifade eder: "Bir zamanlar ailecek yaşadığımız yerlerde ağır ağır dolaştım. İçi pis su dolu derin çukurun çevresinde bele kadar yükselen yabani otlar yetişmişti.. çevrede bir mezarlık sessizliği, ıssızlığı vardı. Ah, kardeşim, benim için öyle zor bir andı ki! (1956:62). Daha önce ev olarak kurdukları yuvaları kapalı bir mekânken savaşın acımasızlığı yüzünden artık açık bir mekâna dönüşmüştür.

Son umudu olan oğlunun da ölüm haberiyle yıkılan Sokolov'u bu olaydan sonra terhis ederler. Voronej'de eski anılarıyla yaşayamayacağını anlayan Sokolov, Uryupinsk'de oturan bir dostunu anımsar ve onun yanına gider. Burada evlat edindiği oğlu Vanya'yla tanışır. Uryupinsk'den Kaşar'da çalışmak için oğlunu da yanına alarak ayrılır.

Eserde geçen tüm açık mekânlar sadece isim olarak geçer hiçbir detay verilmez.

Kapalı mekân ise; ev gibi daha dar kısıtlı alanları ifade eder. Eserde az da olsa kapalı mekânlara yer verilir. Bunlar; ev, kilise ve hastanedir.

Sokolov'un geçmişi anımsayıp aktarmasıyla bilgi sahibi olduğumuz eserde ev şu şekilde aktarılır: *"Bu on yıl içinde biraz para biriktirdik ve savaştan önce iki odalı, kilerli ve küçük küçük koridoru olan bir ev yaptırdık"* (1956:19).

Kapalı mekânlar içerisinde en detaylı anlatılan mekân kilisedir. Sokolov tutsak düştükten sonra diğer tutsaklarla birlikte bir kiliseye kapatılır. Kiliseyi şu sözlerle tasvir etmektedir: *"Bizi gecelemek üzere kubbesi kırılmış bir kiliseye soktular"* (1956:32). *"Geceleyn öyle şiddetli bir yağmur yağdı ki, hepimiz, baştan aşağı sırlıslıkla olduk. Herhalde kilisenin kubbesi ağır bir top mermisi ya da uçaktan atılan bir bombayla tahrip edilmişti, çünkü çatısı paramparçaydı ve kilisenin mihrabında bile kuru bir yer bulmak imkânsızdı"* (1956:32).

Geceyi burada geçirmek zorunda kalan tutsaklardan dindar biri fena hâlde sıkışır ve *"kutsal evi kirletmem, ben inanç sahibi bir insanım, Hristiyanım.."* (1956:33) der. Dışarı çıkmasına izin vermeleri için kapıya vurmaya başlar fakat kapıyı açan Alman askeri dindar adamı ve onunla birlikte birkaç kişiyi daha oracıkta öldürür. Bu kutsal mabedi savaş malzemesi yapmak inançlı insanların inaçlarına da saygı duymamak savaşın diğer bir çirkin yüzü olarak eserde anlatılmaktadır.

Eserde adı geçen diğer bir kapalı mekân da hastanedir. Tutsaklıktan kurtulan Sokolov hastaneye yatırılıp tedavi altına alınır. Burada iki hafta kaldığından başka burayla ilgili hiçbir detay verilmemektedir.

6. Şahıs Kadrosu:

"Olayların canlı, hareketli bir biçimde seyredebilmesi için, bunlara yön veren, oluşumlarına sebep olan kişiler vardır" (Çetin, 2013:142). Dolayısıyla bir metnin hikâye ya da roman gibi edebi türler arasına girmesi için mutlaka şahıs kadrosu olmalıdır.

"Şahıs kadrosunun özelliği ve ortak nitelikleri, belirgin bir biçimde öne çıkarılıyorsa o zaman roman buna göre adlandırılır. Olaylar bir aile çerçevesinde geçiyorsa "aile romanı", bir meslek grubu içinde geçiyorsa "meslek romanı" gibi. Dolayısıyla bazen kişi kadrosu, romanın türünü belirleyebilir" (Çetin, 2013: 145). Eserde de olaylar savaş çerçevesinde gelişmektedir. Bu yüzden de hikâye savaş hikâyesidir.

Hikâyenin başkahramanı Andrey Sokolov, İkinci Dünya Savaşı'nda Rus halkının çektiği sıkıntıları yansıtır. Hayatının en başından itibaren hiç de kolay olmayan bir yaşamı olan Andrey Sokolov, her şeyi düzelterip yeni ve güzel bir sayfa açmak ister, bir yuva kurar. Bir oğlu, iki de kızı olur. Emek emek kurduğu yuvası savaşın başlaması ve askere çağırılmasıyla bir anda yıkılır. Ailesini bırakıp, vatanını korumak için birliğine teslim olur. Görevini yerine getirmeye çalıştığı bir sırada da esir düşer ve hayatının en zor günleri de burada esir kamplarında geçer. Ailesinden habersiz, insanlık dışı ortamlarda yaşamak için mücadele veren Sokolov, sonunda esaretten kurtulur fakat geri döndüğünde ne evi ne de ailesi kalmıştır. Artık yaşamak için hiçbir anlam

bulamayan Sokolov tekrar içkiye başlar. Tam da bu sırada bir mucize olur ve karşısına kendisi gibi kimsesiz beş-altı yaşlarında bir çocuk çıkar.

Hikâyenin diğer bir önemli karakteri de **Vanya**'dır. Savaşın ailesini yok ettiği Vanya da tıpkı Sokolov gibi kimsesizdir. Sokolov, Vanya'ya gerçek babası olduğu ve onu bulduğu yalanını söyleyerek onu çok mutlu eder. Vanya'yı evlat edinen Sokolov artık yaşamak için bir güç ve umut bulur. "*Böylece iki yalnız ruh aile sevgisini buldu ve aile sıcaklığına kavuştu*" (İvano-va, 2011:73).

Eşi İrina, oğlu Anatoliy ve kızları Nastenka ve Olyuşka eserde hatırlanmış kişilerdir. Sokolov tarafından hatırlanan ve hikâye içinde o anda varolmayan kişilerdir:

"Karım öksüzler yurdunda yetişmişti. Öksüzdü. İyi bir kıza rastlamıştım. Sessiz, neşeli, iş bilir ve akıllı. Bana fazlaydı doğrusu. Yaşamı daha çocukluğunda anladığı karakterinden belliydi. Dışarıdan birisi için gösterişli sayılmazdı, ama ben ona yakındım ve gözünün içine bakıyordum. Bana göre dünyada ondan daha güzel, daha hoş birisi yoktu ve olamaz da" (1956:15).

"Çocuklar da sevindiriyordu bizi: Üçü de güzel okuyordu, hatta en büyükleri Anatoliy matematiğe öyle yetenekliydi ki, şehir gazetesinde onu övdüler. Matematik bilimine böylesine bir yeti ona nereden geldi, ben de bilmiyorum, kardeşim. Bu yeti bana sadece övünç veriyordu, onunla müthiş gururlanıyordum!" (1956:19).

Kamp komutanı Müller kötü ve acımasız bir karakter olarak eserde karşımıza çıkmaktadır. Kamp esirlerinin âdeta korkulu rüyası hâline gelen Müller, Sokolov'un "*ölülerimizi birer metreküplük mezarlara tıkıyorlar*" demesi üzerine onu yanına çağırır. Öldürmeden önce onunla biraz dalga geçmek ister fakat Rus onur ve gururunu taşıdığını göstermek isteyen Sokolov buna izin vermez. Bunun üzerine komutan: "*İşte, Sokolov, sen gerçek bir Rus askerisin. Cesur bir insansın. Ben de bir askerim ve değerli düşmanlara saygı duyarım*" (1956: 50-51) der ve onun canını bağışlar.

Eserde sadece adı geçen ya da varlığı çok az hissedilen karakterler fon karakterlerdir. Eserde savaş dönemi konu edildiği için askeri karakterler çok fazla yer almaktadır. Bunlar; bölük komutanı, yarbay, albay gibi Rus tarafındaki karakterlerdir. Onu yakalayan ve esir alan Alman onbaşı, Alman askerleri ve şoförlüğünü yaptığı binbaşı da esir tutulduğu esnada ortaya çıkan karakterlerdir. Aynı zamanda Sokolov gibi tutsak edilen askeri doktor, komünistler, komutan ve komiserler de eserde dekoratif unsurlardır. Bunların dışında ailesinin durumunu haber veren komşusu marangoz İvan Timofeyeviç, Uryupinskte oturan, Sokolov'a evini açan ve iş bulmasında yardımcı olan dostu ve karısı da sadece görüntü itibarıyla var olan fon karakterlerdir.

Sonuç

Rus edebiyatının Nobel Ödüllü yazarlarından olan Mihail Şolohov'un "*İnsanın Kaderi*" adlı öyküsü küçük boyutuna rağmen savaşın getirdiği yıkımı en çarpıcı şekilde gözler önüne sermesiyle çağdaş dünya edebiyatının önemli eserleri arasına girmiştir. Esir düşen bir askerin hayatının anlatıldığı hikâyede savaş sırasında milyonlarca insanın yaşadığı acıları, dramı büyük bir yalınlıkla gözler önüne sermektedir. Eserde anlatılan aslında sadece bir askerin kaderi değil, savaşa maruz kalan tüm insanlığın kaderidir.

Bu çalışmada eser; eserin kimliği, bakış açısı ve anlatıcı, olay örgüsü, zaman, mekân, ve şahıs kadrosu gibi yapısal özellikleri ayırt edilerek detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

İlk olarak eserin kimliği hakkında kısaca bilgi verilmeye çalışılan bu çalışmada bakış açısı ve anlatıcı adlı bölümde hikâyenin gözlemci bakış açısı ile başladığı, kahraman bakış açısı ile devam edip son olarak tekrar gözlemci bakış açısıyla hikâyenin sonlandığı bilgisine ulaşılmaktadır. Olay örgüsünde ise hikâye giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölüme ayrılarak detaylı bir şekilde incelenmektedir. Giriş bölümü, gözlemci anlatıcının farklı bir baba ve oğulla karşılaşmasıyla başlamaktadır. İkisi arasındaki bu farklılığı anlatırken göz, el ve kıyafet unsurlarından yararlanan anlatıcı, birbirine tamamen zıt iki ayrı portre çizmektedir. Gelişme bölümünde ise, hikâye nesnel bir anlatımdan öznel bir anlatıma geçmektedir. Diğer bir değişle gözlemci bakış açısıyla anlatılmaya başlanan hikâyeye kahraman bakış açısıyla devam edilmektedir. Artık anlatıcı hikâyenin de kahramanı olan Andrey Sokolov'dur. Bu bölümde Andrey'in hayatı ve savaş yılları hakkında daha fazla bilgiye sahip olunmaktadır. Sonuç bölümünde ise, savaşın hayatlarını mahvettiği iki insanın yollarının kesişerek yaşama gücünü birbirlerinde bulmaları anlatılmaktadır. Aslında bu hikâyede Andrey Sokolov'un suretinde anlatılmak istenen yaklaşık yarım yüzyıl boyunca Rus halkının yaşamış olduğu acılar ve bu acılarla mücadele edecek güce sahip olduklarıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında anlatıldığı hikâyede vaka zamanı geriye dönük anımsamalarla kronolojik sıraya dikkat edilerek anlatılmaktadır. Eserde soyut mekanlara rastlanmazken, konusu savaş olduğu için daha çok cephe, toplama kampı gibi açık somut mekanlar karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra az da olsa ev, kilise, hastane gibi kapalı mekanlara hikâyede yer verilmektedir. Bir metnin hikâye, roman gibi edebi türler arasına girmesi için şahıs kadrosuna ihtiyaç vardır. Bu eserde de hikâyenin başkahramanı Andrey Sokolov'dur. Diğer önemli karakter ise Andrey Sokolov'un hayata tutunmasını sağlayan, ona yaşama gücünü veren küçük Vanya'dır. Sokolov'un eşi İrina, oğlu Anatoliy ve kızları Nastenka ve Olyuşka eserde aktif olarak yer almayan sadece hatırlanan kişilerdir. Kamp komutanı Müller eserde kötü ve acımasız karakter olarak yer alırken, eserde doktor, komünistler, komutan, komiserler gibi sadece ismen varolan fon karakterler de yer almaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada eserin yapısal özellikleri, metne bağlı inceleme metodu kullanılarak incelenmeye çalışılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Çetin, N. (2013). Roman Çözümleme Yöntemi. Ankara: Öncü Kitap.
- İvanova, Y.V. (2011). Analiz proizvedeniy russkoy literaturı XX veka. Moskva: İzdatelstvo ekzamen.
- Lisenko A.S. (2015). "Pravda o voyne v rasskaze M.A. Şolohova "Sudba çeloveka"", Byulleten meditsinskih internet-konferentsiy, 16-19 Mart 2015, GBOU VPO Saratovskiy GMU im. V.İ. Razumovskogo, T. 5. № 5. s. 496. Saratov.
- Pospelov, G.N. (2005). Edebiyat Bilimi (Çev. Yılmaz Onay), İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şolohov, M. (1956). İnsanın Yazgısı (Çev. Fatih Ardiç), İstanbul: Alan Yay.
- Yegorova, L. P. (Ed.) (2014). İstoriya russkoy literaturı XX veka. Pervaya polovina, Moskva: İzdatelstvo flinta.